

Kazachstan – monitor ekonomického vývoja **23/12/2019**

1. Aktuálny makroekonomický vývoj / očakávané trendy

Rast HDP za január-október 2018 podľa predbežných údajov dosiahol 4,4 %, hlavne vďaka vysokému investičnému a spotrebiteľskému dopytu. **Krátkodobý ekonomický indikátor**, ktorý zahŕňa dynamiku vývoja 6 hlavných odvetví pokrývajúcich viac ako 60 % tvorby HDP (priemysel, poľnohospodárstvo, stavebníctvo, obchod, doprava a telekomunikácie), **predstavoval 104,7 %**. Ročná **miera inflácie** v októbri 2019 bola 3,9 %, medziročne jej hodnota dosiahla 5,5 %. **Miera nezamestnanosti** ostáva dlhodobo stabilná na úrovni **4,8 %** pri 443,2 tis. nezamestnaných osobách.

Investície do základného kapitálu firiem za január-október 2019 dosiahli 9 706,1 mld. KZT (22,9 mld. EUR) a v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka **sa zvýšili o 8,2 %**. Rastová dynamika bola síce vysoká, najvýraznejšie však rástli investície v objemovo menej rozhodujúcich odvetviach ekonomiky – profesionálnej, vedeckej a technickej činnosti (rast o 55,0 %, hodnota 54,5 mld. KZT/128 mil. EUR, čo predstavuje „iba“ 0,6 % všetkých investícií do základného kapitálu za 1.10/2019), umenia zábavy a oddychu (rast o 47,9 % na 118,9 mld. KZT/280 mil. EUR alebo 1,2 % investícií), poľnohospodárstve (rast o 36,6 %, hodnota 379,4 mld. KZT/894 mil. EUR alebo 3,9 investícií).

Objem **produkcie v priemysle** za 1-10/2019 predstavoval 23 836,8 mld. KZT (56,2 mld. EUR) v bežných cenách a **medziročne sa zvýšil o 3,5 %**. Mierne vyšším tempom (3,7 %) rástol ťažobný a banský priemysel, v priemyselnej výrobe to bolo 3,3 %. **Poľnohospodárstvo** v uvedenom období vyprodukovalo tovary a služby za 4 531,5 mld. KZT/10,7 mld. EUR (pokles o 0,2 %), v stavebníctve to bolo 3 323,2 mld. KZT/7,8 mld. EUR (+12,7 %). V sektore služieb sa darilo obchodu (+7,5 %), doprave (+5,6 %), komunikáciám (+4,5 %). Objem veľkoobchodného predaja za 1-10/2019 dosiahol 20 011,2 mld. KZT/47,2 mld. EUR (+8,3 %), v maloobchode to bolo 8 995,5 mld. KZT/21,2 mld. EUR (+5,5 %).

V **zahraničnom obchode** možno v súčasnosti pozorovať tendencie, ktoré si Kazachstan (s jeho veľkými proexportnými ambíciami a intenzívnou snahou nahradzovať dovozy vlastnou produkciou) určite neželá, aby pokračovali aj naďalej: dochádza postupne k poklesu vývozu pri súčasnom dvojcifernom raste dovozu. **Celkový obrat zahraničného obchodu za január-september 2019 činil 70 365,7 mil. USD pri medziročnom náraste o 1,5 %**. Vývoz bol 42 726,3 mil. USD (pokles o 4,4 %), dovoz 27 639,4 mil. USD (+12,3 %)

K 1.11.2019 bolo v Kazachstane registrovaných **445 213 právnických osôb** (nárast o 2,2 %), z čoho 436 471 alebo 98 % predstavovali firmy s počtom menej ako 100 zamestnancov. Celkový počet aktívnych subjektov dosiahol 302 351, čo je 68 % z celkového počtu registrovaných právnických subjektov. Priemerná **nominálna mesačná mzda** koncom októbra 2019 bola 197 067 KZT (464 EUR), za obdobie 1-10/2019 to bolo 183,5 tis. KZT (432 EUR), čo v nominálnom vyjadrení znamená rast o 14,6 % a v reálnom o 8,9 %.

Medzinárodné rezervy Kazachstanu zaznamenávajú mierne rastový trend – k 1.11.2019 dosiahli **88,7 mld. USD** a oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka sa zvýšili o 4,8 %. Zlaté a devízové rezervy centrálnej banky v uvedenom období neboli rozhodujúcou zložkou celkových rezerv, predstavovali 29,5 mld. USD alebo jednu tretinu (33,2 %) devízových rezerv krajiny. Podstatným podielom k medzinárodným rezervám Kazachstanu takto prispeli aktíva štátnej inštitúcie – Národného fondu Kazachstanu, registrované v zahraničnej mene, ktoré predstavovali 59,2 mld. USD a medziročne sa zvýšili o 6,4 %.

Rozpočet na roky 2020-22 bol po 44 pripomienkach zo strany Senátu vrátený naspäť na rokovanie dolnej komory parlamentu, Mažilisu, ktorý ho nakoniec schválil na svojom zasadnutí 28.11. K zmene základných parametrov rozpočtu oproti pôvodnému plánu však nedošlo, **deficit verejných financií v r. 2020 je naplánovaný na 2,1 % HDP s postupným znižovaním na 1,0 % v r. 2022**. Príjmy štátneho rozpočtu v r. 2020 bez započítania povinných transferov zo štátneho Fondu národného blahobytu dosiahnu 8,1 bil. KZT (19,1 mld. EUR), potom 8,7 bil. KZT (20,5 mld. EUR) o rok neskôr a 9,5 bil. KZT (22,4 mld. EUR) v r. 2022. Výdavky na roku 2020-22 sú naplánované na 12,9-13,2-13,7 bil. KZT (30,4-31,1-32,3 mld. EUR). Plán čerpania rozpočtu uvažuje s rastom reálneho HDP v r. 2020 na úrovni 4,1 % s postupným zrýchlením rastu na 4,7 % v r. 2022. Cieľový koridor ročnej miery inflácie v r. 2020-21 predstavuje 4-6 % a 3-5 % v r. 2022, všetko s očakávanými svetovými cenami ropy 55 USD za barel a výmenným kurzom 370 KZT za 1 USD (v súčasnosti je to 388 KZT/1 USD).

Národná banka Kazachstanu na svojom zasadnutí 18.12. prehodnotila **prognózu vývoja HDP na rok 2019 a zvýšila ju na 4,2 %** (4,4 % odhaduje vláda a 3,8 % podľa prognózy rezortu financií na roky 2019-2023). Zároveň očakáva, že tempo hospodárskeho rastu na budúci rok sa mierne spomalí a dosiahne 3,8 %. **Základným impulzom rastu v krátkodobom časovom horizonte by mal ostať spotrebiteľský dopyt, podporovaný rastom reálnych príjmov** obyvateľstva a pozitívnym fiškálnym impulzom. V r. 2020 vláda plánuje zachovať sociálnu orientáciu štátnej politiky v kontexte očakávaného rastu miezd zamestnancov a plánovaného zvýšenia rozpočtových výdavkov na sociálnu podporu a pomoc. Priaznivú rastovú dynamiku by si mali zachovať všetky odvetvia ekonomiky aj napriek očakávanému slabšiemu vonkajšiemu dopytu, najmä zo strany EÚ a Číny. Priaznivú situáciu v stavebníctve a doprave by mala podporiť realizácia veľkých infraštruktúrnych a investičných projektov.

Centrálna banka bude od 1.1.2020 reorganizovaná. Oddelí sa od nej nová samostatná štruktúra – **Agentúra pre reguláciu a rozvoj finančného trhu**. Obidve inštitúcie ostanú však aj naďalej podriadené priamo prezidentovi republiky. Banka sa presunie z Almaty do hlavného mesta Nur-Sultan a agentúra ostane v Almaty, kam sa presunie 500 zamestnancov banky. Na svoju činnosť bude mať vydeleny rozpočet vo výške 10 mld. KZT.

Podľa **prognózy Svetovej banky** zverejnenej 18.12. by **rast reálneho HDP za r. 2019 mal dosiahnuť 4,0 % a mierne poklesnúť na 3,7 % v r. 2020**. Hlavným ťahúňom rastu podľa banky bol a ostane domáci dopyt. K udržaniu úrovne spotreby a investícií najviac prispeli vyššie výdavky na sociálnu sféru a pokračovanie investícií do infraštruktúry. Spomalenie tempa hospodárskeho rastu v r. 2020 sa očakáva v dôsledku postupného oslabovania efektu fiškálneho stimulovania a zhoršovania vonkajších faktorov (spomalenie rastu kľúčových ekonomík), čo sa prejaví vyššou zraniteľnosťou voči ekonomickým šokom. Ekonomiku by mohol nepriaznivo ovplyvniť aj pokles záujmu korporátneho sektora o ďalšie úvery a tiež

vyššia opatnosť bankového sektora pri poskytovaní úverov. Podľa hodnotenia Svetovej banky Kazachstan, pokiaľ chce udržať svoj pomerne vysoký hospodársky rast a rozšíriť trhy odbytu svojej produkcie, bude nevyhnutne musieť prehodnotiť svoju politiku subvencovania a úverovania malého a stredného podnikateľského stavu, diverzifikovať ekonomiku a štruktúru svojho exportu so zohľadnením otvorených možností rastúcich trhov v Číne, Európe a Strednej Ázii. Aby sa tak mohlo stať, bude nevyhnutné zvýšiť konkurencieschopnosť produkcie určenej na vývoz, ktorá stále ostáva na relatívne nízkej úrovni.

Očakávania **Eurázijskej rozvojovej banky** sú mierne optimistickejšie. Vo svojej najnovšej prognóze z polovice decembra 2019 uvádza, že **rast HDP Kazachstanu v tomto roku dosiahne 4,2 %**, čo v porovnaní s hodnotou 3,3 % z apríla 2019 predstavuje podstatné zlepšenie. Dôvodom je rýchla obnova ťažby ropy v nálezisku Kašagan, ktorá bola v 1. polroku 2019 dočasne prerušená kvôli plánovaným rekonštrukčným prácam. Banka rovnako verí, že mieru inflácie sa v nasledujúcich 3 rokoch podarí udržať v rozmedzí 4-6 %. Zároveň očakáva, že kazašská centrálna banka v dohľadnom čase nepristúpi k úprave základnej úrokovej zo súčasných 9,25 % p.a.; v strednodobom horizonte by tak však mohla urobiť v prípade priaznivého vývoja miery inflácie.

Medzi hlavné témy, ktoré budú rezonovať v Kazachstane v **sociálno-ekonomickej oblasti** na budúci rok, možno zahrnúť:

- **Nový systém povinného sociálneho zdravotného poistenia:** od 1. januára 2020 bude systém OCMC (používaná skratka v ruskom jazyku) pokrývať 94,5 % obyvateľstva, z čoho však iba 5,5 % budú predstavovať samoplatcovia. Hlavnou inštitúciou zaoberajúcou sa problematikou povinného sociálneho zdravotného poistenia je Fond zdravotného poistenia (FMS), na ktorého webovej stránke sú uvedené všetky informácie, výšky odvodov a ďalšie detaily týkajúce sa uvedenej problematiky (<https://fms.kz/ru>).
- Od 1.1.2020 platia **nové hodnoty životného minima** (42 500 KZT/110,7 USD), od ktorých sa odvíjajú ďalšie sociálno-ekonomické prepočty, ako aj nová hodnota tzv. mesačného rozpočtového ukazovateľa (skratka po rusky MPII), ktorý predstavuje 2 651 KZT/6,9 USD a využíva sa pri stanovení výšky väčšiny poplatkov vo verejnej správe (sociálne dávky a pomoc, pokuty, rôzne odvody a pod.).
- **Rast miezd zamestnancov štátnej správy:** pracovné právo Kazachstanu reguluje iba úroveň minimálnej mzdy a všetko ostatné je na rozhodnutí zamestnávateľov. Aj tu však v priebehu roku 2019 boli zaznamenané určité zmeny, ktoré budú pokračovať aj v r. 2020. Po tom, ako začiatkom r. 2019 až 203 tisíc podnikov v rámci projektu „sociálnej zodpovednosti“ zvýšilo mzdu 1,2 mil. osobám s najnižšími príjmami o 32 % - zo 46 tis. na 61 tis. KZT mesačne. V júni 2019 sa zvýšila mzda štátnych zamestnancov o 30 %. Najnovšie, od 1.1.2020 budú zvýšené mzdy učiteľov o 25 %, zamestnancov kultúry o 35-50 % a pracovníkov sociálnej sféry o 30-60 %.
- **Rast štipendií študentov o 25 %:** od 1.1.2020 budú štipendiá na bakalárske štúdium zvýšené na 26 186 KZT (67 USD), magisterské na 66 913 KZT (12 USD) a doktorandské na 102 498 KZT (263 USD).

2. Podnikateľské prostredie / rozvoj podnikania/ aktivity firiem

Program industrializácie 2020-2025

Nový program (vláda schválila 4.12.) bol predstavený 14.12., keď Kazachstan oslavuje Deň industrializácie. Ide v poradi už o tretí 5-ročný plán priemyselného rozvoja, ktorý si kladie za cieľ podporiť rozvoj digitálnych technológií a inovácií, zvýšiť produktivitu práce a export produkcie na vysokej technologickej úrovni. Dôraz bude kladený na komplexnú a koordinovanú podporu činnosti moderných podnikov spracovateľského priemyslu, orientujúcich sa nielen na zásobovanie nielen domáceho trhu kvalitnou produkciou, ale aj jej úspešné umiestňovanie na zahraničných trhoch. **Program uvažuje so zmenou priorít z odvetvového princípu na stanovenie konkrétnych prioritných tovarov.**

Verejné obstarávanie – dohoda GPA

Systém verejného obstarávania v Kazachstane je podľa skúseností početných firiem z EÚ zložitým labyrintom, ktorý sa zahraničnému subjektu zvláda iba veľmi ťažko. Známa je pokračujúca preferencia domácich dodávateľov tovarov a služieb vo verejnom obstarávaní, ktorá je prirodzene v rozpore s platnými pravidlami WTO, upravenými dohodou GPA (Global Procurement Agreement) namierenou proti diskriminácii zahraničných firiem vo verejnom obstarávaní. Kazachstan je od r. 2015 členom WTO, preto po 4 rokoch členstva musel deklarovať svoj záujem pričleniť sa aj k všeobecnej dohode o verejnom obstarávaní GPA (od októbra 2016 mal status pozorovateľa). Stalo sa tak **3.12.2019, keď Kazachstan oficiálne oznámil, že začal rokovania o pričlenení ku GPA.** Začiatkom r. 2020 bude takto musieť zodpovedať na kontrolný súbor otázok, týkajúcich sa pravidiel prístupu na trh a príslušného zákonodarstva v oblasti verejného obstarávania. Poslaním dohody GPA je otvoriť trh s verejným obstarávaním pre zahraničnú konkurenciu za rovnakých podmienok, urobiť ho transparentným a zabezpečiť právnu záruku nediskriminácie pre dodávateľov tovarov a služieb zmluvných strán GPA. Kazachstan bude hostujúcou krajinou 12. Ministerskej konferencie WTO, ktorá sa uskutoční v Nur-Sultane v dňoch 8. až 11.6.2020.

Aktivity investičnej agentúry Kazakh Invest

Národná investičná agentúra Kazakh Invest (<https://invest.gov.kz/>), ktorá od decembra 2018 patrí do štruktúry Ministerstva zahraničných vecí Kazachstanu, na svojom zasadnutí 4.12. hodnotila výsledky svojej činnosti za 11 mesiacov r. 2019. **Za pomoci agentúry je v súčasnosti rozpracovaných a realizuje sa 228 investičných projektov v hodnote 55 mld. USD** v sektore agropotravinárskom, strojárskom, banskom a ťažobnom, ropnom a plynárenskom, dopravno-logistickom, obnoviteľných zdrojov energie a v stavebníctve. Hlavnými partnermi sú firmy z EÚ (NSR, Holandsko, Francúzsko a ďalšie), USA, Ruskej federácie, Turecka, Singapuru a Číny. Za 11 mesiacov r. 2019 bolo realizovaných 8 projektov v hodnote 454 mil. USD, v blízkej budúcnosti by malo byť dokončených ďalších 10 projektov za 487 mil. USD. Stavebno-montážne práce boli začaté na 21 investičných projektoch v objeme 3,4 mld. USD. **Aktuálny zoznam kazašských firiem, potenciálnych partnerov pre investorov:**

<https://invest.gov.kz/doing-business-here/the-list-of-domestic-companies-that-are-potential-partners-for-investors/>

Potraviny dovážať netreba

Jednou z priorít agropotravinárskeho sektoru Kazachstanu je zabezpečiť potreby domáceho trhu a minimalizovať dovozy potravinárskych výrobkov, hlavne sociálne dôležitých potravín (hydina, mäsové a mliečne výrobky, ovocie, cukor). Podľa vyjadrenia

ministra poľnohospodárstva S. Omarova z 3.12. sa v štádiu rozpracovania a realizácie v súčasnosti nachádza 113 investičných projektov v hodnote 4,4 bil. KZT (10,4 mld. EUR), cieľom ktorých je do r. 2024 zabezpečiť potravinovú sebestačnosť krajiny, hlavne v prípade hydinového mäsa (49 % sa dováža), mäsových výrobkov (39 %), syra a tvarohu (46,5 %), jablkách (31,5 %) a cukre (57,3 %). **Začiatkom roku 2020 plánuje Kazachstan znovu prehodnotiť systém subvencovania poľnohospodárstva**, kam v súčasnosti smeruje 47 rôznych druhov subvencií v hodnote 292 mld. KZT (0,7 mld. EUR). Budú zrušené niektoré neefektívne a zavedené nové subvencie (napr. na nákup semien, hnojív a pesticídov, na podporu výskumno-vývojových aktivít), ktoré budú orientované predovšetkým na náhradu dovozov, podporu potravinovej sebestačnosti a rastu produktivity práce. Na to všetko bude treba potravinárske technológie a zariadenia, kde pri nedostatku vlastných výrobných kapacít sa vytvára vhodný priestor aj pre dodávateľov zo zahraničia, vrátane SR.

Návrh štátneho programu rozvoja regiónov do r. 2025

Vláda na svojom zasadnutí 3.12. prerokovala dôležitý návrh infraštruktúrneho rozvoja na nasledujúcich 5 rokov – štátny program rozvoja regiónov do roku 2025. Jeho cieľom je **zvýšiť úroveň urbanizácie do r. 2025 na minimálne 62 % oproti súčasným 58,2 %** (strategickým cieľom je 70 % do r. 2050), čomu by malo napomôcť **1,3 bil. KZT (3,1 mld. EUR), postupne uvoľňovaných z rozpočtových zdrojov v priebehu nasledujúcich 5 rokov. Prostriedky budú určené na podporu rastu konkurencieschopnosti regiónov**, zlepšenie stavu dopravnej a sociálnej infraštruktúry, inžinierskych sietí a celkovo zlepšenie kvality života obyvateľstva. Stratégia už neuvažuje s podporou rozvoja tzv. „miest republikového významu (Nur-Sultan, Almaty, Šymkent) ako doposiaľ, ale prioritou bol definovaný komplexný rozvoj regiónov v štruktúre podstatne odlišnej od súčasného stavu:

- **rozvoj štyroch aglomerácií (rastových centier)** s centrami v mestách „prvej úrovne“ – pôjde o aglomeráciu Hlavného mesta (centrum mesto Nur-Sultan), Almatinskú (Almaty), Šymkentskú (Šymkent) a Akt'ubinskú (mesto Aktobe),
- **Rozvoj 14 urbanizovaných zón** s centrami v mestách „druhej úrovne“ – pôjde o doterajšie oblastné centrá a mesto Semej (súčasné administratívne členenie Kazachstanu tvorí 14 oblastí).
- **Rozvoj 18 prihraničných malých miest** s príslušnými územiaми a mestami s počtom obyvateľov nad 50 tisíc.
- **Rozvoj podporných a satelitných vidieckych zón** v rámci projektu «Ауыл – Ел бекігі» - pôjde o 3 447 dedín, ktoré budú v plnom rozsahu vybavené objektmi a službami v súlade so systémom regionálnych štandardov. V tomto prípade ide o veľký projekt, ktorý by mal zlepšiť kvalitu života asi 7 mil. obyvateľov vidieka, čo predstavuje 90 % vidieckeho obyvateľstva.

Program rozvoja zdravotníctva do roku 2025

Vláda na svojom zasadnutí 18.12. schválila program rozvoja zdravotníctva na obdobie rokov 2020-2025. **Cieľom je zvýšiť kvalitu poskytovaných zdravotných služieb, k čomu by malo prispieť 2,8 bil. KZT/6,6 mld. EUR investícií**, z čoho by 2,2 mld. KZT/5,2 mld. EUR mali predstavovať prostriedky súkromného sektora, ktoré v súčasnosti nikto nedokáže garantovať. **Z uvedených prostriedkov by malo byť vybudovaných 431 nových zdravotníckych objektov**, 19 multifunkčných nemocníc na medzinárodnej úrovni s kapacitou 10 tisíc lôžok. Základným mechanizmom by mali byť projekty verejno-súkromného partnerstva (PPP projekty), kde sa však Kazachstan dlhodobo snaží v maximálnej možnej miere uprednostňovať projekty, ktoré si nevyžadujú spolufinancovanie

zo strany štátu. Priemerná dĺžka života by sa do r. 2025 mala zvýšiť zo súčasných 73 rokov na 75 rokov a obnovených by malo byť 50 % lôžkovej kapacity kazašských nemocníc.

Hotely a reštaurácie začínajú byť investične nezaujímavé

Napriek tomu, že úroveň kazašských reštauračných a ubytovacích zariadení, hlavne v turistických centrách a mimo najväčších miest (Nur-Sultan, Almaty), stále zaostáva za medzinárodnými štandardmi, investície do tohto segmentu neodrážajú potrebu obnovy. **Kapitálové investície do obnovy a výstavby hotelových a reštauračných zariadení za január-október 2019 dosiahli 85,6 mld. KZT (202 mil. EUR) a medziročne poklesli o 40 %.** Z regionálneho hľadiska polovica investícií smerovala do 3 oblastí – Akmolinskej (16,4 mld. KZT), Atyrauskej (16,3 mld. KZT) a Turkestanskej oblasti (11 mld. KZT). Hotely a reštaurácie financujú rozvoj predovšetkým z vlastných prostriedkov (89,9 % všetkých zdrojov). V Kazachstane je v súčasnosti v prevádzke 3,54 tisíc hotelových a ubytovacích zariadení, pričom zaujímavá je ich štruktúra – najviac je hotelov bez reštaurácií (38 %), bungalovov a chát (30 %), štandardných hotelov s reštauráciami je iba 20 %. Priemerná cena v ubytovacom zariadení je 10,5 tis. KZT za 1 noc.

Investície do rozvoja letiska v Almaty

Najväčšie kazašské letisko, nachádzajúce sa v Almaty, bude meniť majiteľa. Vedenie tureckého holdingu TAV Airports Holding oznámilo, že do 15.1.2020 plánuje prevziať (za doposiaľ nezverejnenú hodnotu, odhadom by to malo byť 180-210 mil. USD) kontrolu nad letiskom Almaty a odkúpiť akcie jej jediného akcionára, ktorým je spoločnosť Venus Airport Investments, registrovaná v holandskom Amsterdame. **Na akvizíciu nadviaže investícia do vybudovania nového medzinárodného terminálu letiska vo výške 150 mil. USD.** Letisko v Almaty bolo uvedené do prevádzky v r. 1935 a za 9 mesiacov r. 2019 obslúžilo 4,78 mil. pasažierov pri medziročnom náraste o 8 %.

Automobilový priemysel rastie, finálne čísla ostávajú zanedbateľné

Kazašským automobilovým závozom sa v tomto roku celkom darí, hoci celková produkcia, určená predovšetkým pre domáci trh, ďaleko zaostáva za medzinárodným priemerom. Za 11 mesiacov roku 2019 bolo v Kazachstane vyrobených 45 208 motorových vozidiel v celkovej hodnote 312,5 mld. KZT (736 mil. EUR), čo v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka predstavuje nárast o 54,7 %. Najviac sa vyrobilo osobných vozidiel (39 589 jednotiek) pri medziročnom náraste o 45,2 %. Produkcia nákladných vozidiel bola 3 731 kusov (3,8-násobný rast), z výrobných pásov zišlo 966 autobusov (3-násobný nárast). Okrem toho sa ešte vyrobilo 788 prívesov a návesov (2-násobný rast) a 134 kusov špeciálnej techniky (pokles o 30 %).

Predaj vozidiel za 1-11/2019: miestne automobilky dodali na domáci trh 38 897 vozidiel (+45,8 %) v hodnote 271,6 mld. KZT/640 mil. EUR (69,4 %) a ich trhovú podiel na celkovom predaji dosiahol 58,6 % oproti 48,4 % v rovnakom období minulého roka. **Dominantnú pozíciu** v segmente vozidiel domácej výroby (skôr montáže z dovážaných dielov) **zaujíma spoločnosť Azia Avto (АЗИЯ АВТО)**, ktorá za 11 mesiacov r. 2019 predala 18 673 vozidiel alebo 48 % všetkých predaných vozidiel domácej výroby. Firma SarjarkaAvtoProm (СарыаркаАвтоПром) na druhom mieste predala 17 714 áut (45,5 % trhu). Podiel ostatných firiem už bol menej významný: spoločnosť SemAZ (СемАЗ) predala 1 235 jednotiek (3,2 % trhu), KAMAZ-Inžiniring (КАМАЗ-Инжиниринг) 746 jednotiek, Hyundai Trans Auto 360 áut a firma Daewoo Bus Kazakhstan predala 169 autobusov. Do päťice najviac predávaných značiek sa zaradili **Lada** (13 463 ks), **Hyundai** (13 051 ks), **KIA** (3 173 ks), **Ravon** (2 476 ks) a **JAC** (957 ks).

Úroveň dolarizácie vkladov sa znižuje

Kazachstan, nakoľko jeho národná mena KZT je pod neustálym tlakom možného poklesu výmenného kurzu voči svetovým menám (hlavne USD), pozorne sleduje štruktúru vkladov obyvateľstva a robí všetko pre to, aby sa pomer tzv. „dolarizácie vkladov“ (účty evidované v USD) stále znižoval. Médiá preto s potešením prijali informáciu centrálnej banky Kazachstanu z 26.11. o tom, že **úroveň dolarizácie vkladov fyzických osôb koncom októbra 2019 dosiahla takmer polovicu všetkých vkladov – 44,7 %, a v porovnaní s hodnotou 48,4 % evidovanou koncom decembra 2018 poklesla o 3,7 %**. Ľudia a firmy dôverujú bankám – koncom októbra 2019 objem vkladov rezidentov v bankách dosiahol 18 777,2 mld. KZT, z čoho vklady právnických subjektov predstavovali 9 973,3 mld. KZT a fyzické osoby mali vložených 8 803,9 mld. KZT. Vklady v národnej mene predstavovali 10 381,1 mld. KZT a v zahraničnej mene 8 396,1 mld. KZT.

Zahranichná pracovná sila

Pre slovenských podnikateľov, ktorí majú záujem dlhodobo podnikat' na území Kazachstanu, je prirodzene dôležitá otázka rýchleho získania pracovného povolenia. Kazachstan je pritom známy svojou prísnu a administratívne zložitou politikou udeľovania pracovných povolení pre zástupcov zahraničných firiem, preto informácia o celkovom počte udelených pracovných povolení (v kontexte prioritného záujmu susedných „chudobnejších“ krajín pôsobiť v krajine) dáva indikatívny obraz o tom, kde sa dnešný pracovný trh Kazachstanu nachádza – pôsobí tu veľmi málo špičkových manažérov z EÚ, vrátane niekoľkých špecialistov zo SR. Čísla sú nasledovné: **k 1.11.2019 Kazachstan eviduje 20,557 tis. pracovných povolení na zahraničnú pracovnú silu**, z čoho 816 bolo vydaných v prvej kategórii (riaditelia firiem alebo ich zástupcovia), 4 595 v druhej kategórii (vedúci nižších štruktúr). Hlavná časť pracovných povolení bola vydaná v tretej a štvrtej kategórii, ktorou sú experti a kvalifikovaní odborníci (9 656 a 1 769 osôb). V súčasnosti je v Kazachstane 2,21 tis. firiem, ktoré využívajú možnosť zamestnávania pracovnej sily zo zahraničia. Najviac zahraničných zamestnancov prichádza z Číny (4,4 tis. osôb), Uzbekistanu (2,3 tis.), Indie (1,8 tis.), Turecka (1,8 tis.) a Veľkej Británie (1,4 tis. osôb). Vláda každý rok stanovuje kvótu na počet povolení pre zahraničnú pracovnú silu, pričom na rok 2019 to bolo 0,54 % z celkového počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva (48,7 tis. osôb).

Povinné zdravotné poistenie bude pre štát veľkou záťažou

Nový systém povinného sociálneho zdravotného poistenia (zahŕňa 15 sociálnych kategórií, medzi nimi študentov, dôchodcov, invalidov, prijímateľov tzv. adresnej sociálnej pomoci) je síce určitým riešením súčasného stavu, keď väčšina obyvateľstva neuhrádzala základné zdravotné poistenie, jeho dopad na štátny rozpočet však bude veľmi silný, nakoľko nárok bude mať rádovo 11 milióna z 18,7 mil. obyvateľov Kazachstanu (59 % všetkého obyvateľstva). Peniaze budú poskytované zo štátneho rozpočtu do fondu, ktorý bude tieto prostriedky rozdeľovať ďalej konečným užívateľom. Od 1. štvrt'roka 2020 by 95 % občanov Kazachstanu (na rozdiel od súčasnosti) malo byť považovaných za poistencov a mali by mať nárok na poskytovanie bezplatnej lekárskej starostlivosti v rozsahu stanovenom zákonom. Základom je ich doposiaľ veľmi nevyužívaná evidencia v systéme zdravotného poistenia

Spolupráca s EBRD v oblasti zdravotníctva

Premiér A. Mamin v rámci svojej pracovnej návštevy Londýna uskutočnil stretnutie s prezidentom EBRD S. Chakrabartim, v rámci ktorého bolo podpísané memorandum o spolupráci pri realizácii komplexného programu modernizácie infraštruktúry zdravotníctva

v Kazachstane. V tejto súvislosti treba uviesť, že za uplynulých 27 rokov investovala EBRD V Kazachstane viac ako 9 mld. USD do 260 projektov.

Plánované IPO v r. 2020

Privatizácia v Kazachstane je zložitým procesom, súčasťou ktorého by mali byť aj tzv. prvé verejné ponuky akcií (IPO) veľkých štátnych spoločností. Doposiaľ sa podarilo zrealizovať IPO jedinej firmy, jadrovej/uránovej spoločnosti Kazatomprom, o ktorej nemohol nikto pochybovať, nakoľko Kazachstan je v súčasnosti najdôležitejším svetovým producentom surového uránu. Odborný svet preto s netrpezlivosťou čaká na všetky oznámenia, týkajúce sa prípadných ďalších IPO emisií. Štátny fond Samruk-Kazyna, ktorý kontroluje všetky dôležité štátom riadené inštitúcie a firmy, oznámil 12.12., že v priebehu roku 2020 plánuje pripraviť na **IPO akcie energetickej spoločnosti KazMunajGaz a národného leteckého prepravcu Air Astana** prostredníctvom Astanskej burzy cenných papierov AIFC. Pripojiť by sa mohla aj štátna telekomunikačná spoločnosť Kazakh Telecom.

Vytvorenie zväzu textilného priemyslu

Kazašské firmy, bojujúce za oživenie dlhodobo chátrajúceho domáceho textilného/odevného priemyslu, spojili svoje sily a 11.12. informovali o vytvorení zväzu textilného priemyslu **Qaz Textile Industry, ktorý združí viac ako 100 odvetvových organizácií** s cieľom zvýšiť ich konkurencieschopnosť na zahraničných trhoch. Prioritnou úlohou nového zväzu bude podpora domácich producentov textilu a zvýšenie podielu pridanej hodnoty na finálnych výstupoch.

3. Energetika / nerastné suroviny / obnoviteľné zdroje energie

Program ERB na podporu obnoviteľných zdrojov

Rada Eurázijskej rozvojovej banky (ERB) na svojom zasadnutí v Nur-Sultane 18.12. predstavila svoj **nový trojročný plán podpory projektov zelenej energetiky v hodnote 600 mil. USD**, ktorý bude zameraný hlavne na financovanie výstavby veterných parkov a fotovoltických elektrární. Investičné portfólio banky k 1.12.2019 predstavovalo viac ako 4 mld. USD a v porovnaní s predchádzajúcim rokom sa zvýšilo o 18 %. Za uplynulý rok bolo podpísaných 23 nových investičných projektov za 1,2 mld. USD, hlavne v oblasti energetiky (27,9 %), infraštruktúry (22,4 %) a finančných služieb (15 %). **Z teritoriálneho hľadiska ERB, ktorej sídlo je v Almaty, najviac investuje v Ruskej federácii (42,8 % portfólia) a Kazachstane (42 %)**, menej už v Bielorusku (11,2 %), Arménsku (2,3 %), Kirgizsku (1,6 %) a Tadžikistane (0,1 %).

Obnoviteľné zdroje energie

Kazachstan disponuje obrovskými zásobami nerastných surovín, ktorých podstatná časť je určená na výrobu elektrickej energie. Napriek tomu sa snaží venovať stále vyššiu pozornosť (v súlade so svetovým trendom podpory zelenej ekonomiky) využívaniu obnoviteľných zdrojov energie (OZE) – ide tu predovšetkým o veterné parky a fotovoltické elektrárne. **Od začiatku roku 2019 bolo do prevádzky uvedených 20 objektov s celkovou inštalovanou kapacitou 476,5 MW** využívajúcich obnoviteľné zdroje energie, ktoré by mali umožniť zvýšenie podielu inštalovanej kapacity OZE z 531 MW na 1 050 MW koncom roku 2019. **Zelenú energiu v súčasnosti produkuje 19 veterných, 30 fotovoltických, 37 malých vodných elektrární a 3 zariadenia na biopalivo** s celkovou inštalovanou kapacitou 476,5 MW. Do konca r. 2020 Kazachstan plánuje zvýšiť podiel OZE na produkcii elektrickej energie na 3 % s postupným rastom na 6 % v r. 2025 a 10 % v r. 2030.

Aktuálny vývoj ťažby ropy

Ropa, ako hlavná exportná komodita (aj vo vzťahu k SR), je pre fungovanie kazašskej ekonomiky mimoriadne dôležitá. **Za 11 mesiacov r. 2019 sa jej vyťažilo 82,6 mil. ton, pričom plán do konca roku uvažuje s hodnotou 90,5 mil. ton** (pôvodný plán predstavoval 89 mil. ton ropy). 60 % z uvedeného objemu pokrývajú 3 hlavné náleziská – **Tengiz, Kašagan a Karačaganak**. V uvedených lokalitách prebiehajú v súčasnosti prieskumné a stavebné práce (ich hodnota dosahuje 36,7 mld. USD), cieľom ktorých je zvýšiť ťažbu ropy od roku 2024 na úroveň 100 mil. ton. Dovtedy plánuje Kazachstan ťažiť ročne maximálne 90 mil. ton ropy. Denná ťažba dosahuje 1,86 mil. barelov ropy, čo je v súlade s jeho záväzkami voči OPEC+. Veľká časť vyťaženej ropy smeruje na domáci trh a ďalšie spracovanie v 3 rafinériách, ktorých produkcia za 11 mesiacov r. 2019 dosiahla 11 mil. ton (benzín, nafta, letecký kerozín, mazut), čo v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka predstavuje nárast o 9,6 %.

4. Doprava / prepravné koridory / IT

Problematická výstavba mestskej električkovej trate LRT

Jedným z najkontroverznejších a najdrahších projektov rozvoja infraštruktúry v Kazachstane pôvodne podporovaných prvým prezidentom, pri príprave ktorých zmizli miliardy tenge (domáca mena) a ktoré krajina dlhé roky nedokáže doriešiť, je výstavba ľahkej železničnej siete (LRT) v hlavnom meste Nur-Sultan. Projekt dokonca pred časom spochybnil aj samotný nový prezident Tokajev, ktorý vyhlásil, že prepočty prepravnej kapacity sú mnohonásobne prehnane a existuje iba malá šanca ich dosiahnuť. Postupne sa na povrch dostávajú informácie o neskutočných zlodejstvách, ktoré sprevádzali prvé a rozhodujúce fázy projektu. Nová inštitúcia na ustanovenie poriadku v oblasti korupcie – Národná agentúra pre boj proti korupcii – zverejnila 13.12. informáciu, podľa ktorej jedným z hlavných organizátorov podvodnej schémy pri zneužívaní prostriedkov (minimálne v hodnote 24 mld. KZT/56 mil. EUR) určených na výstavbu LRT bol bývalý zástupca akima (primátora) Astany K. Sultanbekov, zneužívajúci štátne zdroje údajne za aktívnej pomoci bližšie nešpecifikovaných zahraničných firiem.

Podľa najnovších prehlásení zo strany vedenia hlavného mesta Nur-Sultan **by projekt LRT mal byť ukončený v priebehu r. 2020 s menším počtom staníc a nižšou frekvenciou prepravy**. Vláda tvrdí, že projekt nemožno zastaviť a treba ho ukončiť, reálne síce ide o architektonicky a imidžovo zaujímavý program, podľa trpezlivých odhadov sa však zhodnotí najskôr o 15-20 rokov. Letisko v hlavnom meste totiž nemá kapacitu na to, aby v nasledujúcich rokoch výrazne zvýšilo počet prepravovaných pasažierov aj napriek početným (14) štátom subvencovaným vnútorným linkám. Vláda intenzívne podporuje aj niektoré medzinárodné destinácie (napr. Japonsko, plánuje USA, Hong Kong a ďalšie), ich reálnosť a udržateľnosť sú však stále nejasné.

Železnice sú veľmi zadlžené, privatizovať sa nebudú

Vonkajší dlh národnej železničnej spoločnosti KTŽ koncom decembra 2019 dosiahol 1,7 mld. USD a v porovnaní s predchádzajúcim rokom sa znížil o 33 %. **Náklady na servisovanie dlhu však predstavujú až 11 % všetkých nákladov spoločnosti**. Práve vysoké dlhové zaťaženie je údajne jednou z hlavných príčin toho, že **privatizácia železníc, pôvodne avizovaná na r. 2020, sa odkladá na neskoršie obdobie (spomína sa rok 2023)**. KTŽ sú pod kontrolou kazašského štátneho fondu Samruk-Kazyna a privatizované by mali byť formou prvej verejnej ponuky akcií (IPO).

Rozvoj cestnej infraštruktúry

V rámci budovania cestnej siete má Kazachstan na rok 2020 veľmi ambiciózne plány. Podľa programu rozvoja infraštruktúry „Nurly Žol“ plánuje uviesť do prevádzky na budúci rok 1 373 km nových ciest republikového významu z celkového počtu 10 tis. km, naprojektovaných do konca roku 2026.

Nové informačné koridory

Premiéri Kazachstanu a Azerbajdžanu A. Mamin a A. Asadov sa 19.11. zúčastnili v kazašskom meste Aktau na brehu Kaspického mora na slávnostnej ceremónii začatia realizácie **projektu TCFO (Trans Caspian Fiber Optic)**. Ide o prepojenie oboch krajín prostredníctvom vysokorýchlostných optických káblov po dne Kaspického mora v celkovej dĺžke 400 km. Projekt TCFO bude súčasťou digitálneho telekomunikačného koridoru medzi Európou a Áziou, uvedený do prevádzky bude koncom roku 2021 a umožní dosiahnuť prenosovú rýchlosť až 4-6 Tbit/s.

5. Vzťahy s EÚ

Nové programy EÚ v Strednej Ázii

Na konferencii v Nur-Sultane 28.11. boli oficiálne predstavené 3 nové programy EÚ, ktoré budú realizované v nasledujúcom období v regióne Strednej Ázie, vrátane Kazachstanu:

- a) **Program podpory konkurencieschopnosti a podnikateľského prostredia „Enhancing Competitiveness and the Business Environment“** – partnerom je OECD (realizovaný bude v rokoch 2020-2022 s celkovým rozpočtom 4,8 mil. EUR):
 - organizácia stretnutí „okružného stola OECD-Eurasia pre konkurencieschopnosť“ a podpora implementácie odporúčaní OECD, spracovanie prehľadov a monitoring,
 - publikovanie správy o stave konkurencieschopnosti v Strednej Ázii,
 - spracovanie analýzy podnikateľského prostredia jednotlivých krajín Strednej Ázie, jej prezentácia na 1. stretnutí na ministerskej úrovni,
 - organizovanie podujatí na budovanie kapacít, podpora implementácie opatrení, organizácia 2. stretnutia na ministerskej úrovni,
 - monitoring reforiem podnikateľského prostredia, špecifických pre jednotlivé krajiny, prezentácia záverov na 3. stretnutí na ministerskej úrovni, podpora koordinácie a zdieľania poznatkov so všetkými zainteresovanými stranami.
- b) **Program podpory medzinárodného obchodu „Promoting International Trade in Central Asia“** – partnerom je ITC/ International Trade Centre (2020-2023, 15 mil. EUR):
 - riešené budú kľúčové regulačné a procedurálne prekážky medzinárodného obchodu, napr. prostredníctvom poradenstva, vzdelávania a portálov pre uľahčovanie obchodu,
 - podpora a zvyšovanie kapacity malých a stredných podnikov v oblasti plnenia požiadaviek na cezhraničný obchod (štandardy kvality, technická regulácia, preferenčné obchodné režimy/GSP+), poradenstvo MSP,
 - zlepšovanie pripravenosti krajín Strednej Ázie, hlavne firiem vedených ženami, na realizáciu cezhraničného elektronického obchodovania, školenia v oblasti e-commerce,
 - otváranie nových príležitostí pre zapojenie firiem vedených ženami do medzinárodného obchodu, analýza súčasnej praxe a poradenstvo.
- c) **Program budovania právneho štátu „EU-Central Asia Rule of Law Programme“** – partnerom je Rada Európy (2020-2023, 8 mil. EUR):

- podpora vytvorenia spoločného právneho priestoru medzi Európou a Strednou Áziou a vyššia ochrana ľudských práv,
- podpora transparentnosti a boja proti ekonomickej kriminalite,
- podpora efektívneho fungovania štátnych inštitúcií a verejnej správy.

6. Dôležité výstavy a veľtrhy v teritóriu:

Prehľad výstavných a veľtržných akcií, ktoré sa uskutočnia v Kazachstane v roku 2020, je dostupný na webovej stránke ZÚ SR Nur-Sultan:

<https://www.mzv.sk/documents/736307/347854/Kazachstan+-+ve%C4%B5trhy+a+v%C3%BDstavy+2019+-+2020>

Zdroj: Kapital KZ, Kazakhstan Today, Ministerstvo financií KZ, Primeminister KZ, Kazinform, Ministerstvo národného hospodárstva KZ, Výbor pre štatistiku KZ, Forbes KZ, Zakon KZ, Strategy 2050, Astana Times, Akorda, 24 Chabar, Finprom KZ, Informburo KZ, Kazpravda, Qazaq Times, Tengrinews, Kaznews, Ranking KZ, Ministerstvo energetiky KZ,

Pozn.: údaje uvedené v národnej mene tenge (KZT) boli pre lepšiu názornosť prepočítané na EUR kurzom k 20.12.2019: 424,407 KZT/1 EUR.

Spracoval: Ján Galoci, radca